

A stylized logo graphic consisting of overlapping organic shapes in yellow, light blue, and dark blue. The text 'LIVING LAB' is centered within these shapes in a bold, teal, sans-serif font. The background of the entire image is a photograph of a grocery store checkout counter with a man scanning items.

# LIVING LAB

AGRO-ECOLOGIE  
& BIOLOGISCHE  
LANDBOUW



# LIVING LAB

AGRO-ECOLOGIE  
& BIOLOGISCHE  
LANDBOUW

## Agenda

- ▶ Kennismaking
- ▶ Vraag plukveld GRONDIG
- ▶ Update Living Lab AE & BIO
- ▶ TAPE - Ruben Savels
- ▶ Agro-ecologie als transitiepad - Bram Van Helvoirt



# Kennismaking

Wie is er?

- ▶ Onderzoeker
- ▶ Overheid
- ▶ Landbouwer
- ▶ NGO
- ▶ Industrie
- ▶ Andere



# Kennismaking

Met welk thema ben je bezig?

- ▶ Bodem
- ▶ Ketensamenwerking
- ▶ Nieuwe teelten
- ▶ Biodiversiteit
- ▶ Onderwijs



Vraag  
plukboerderij  
GRONDIG





**Andere  
vragen?**





# Update Living Lab Agro-ecologie en Biologische landbouw

- ▶ Jaarthema
- ▶ Voedseldeal
- ▶ Nieuwe webpagina's
- ▶ Brokerage event
- ▶ Proefplatform agro-ecologie Hansbeke
- ▶ Vragen tot samenwerking



# Jaarthema Samenwerking doorheen de keten

Maart 2023

2 mei

## Systemoefening thema

- Stand van zaken
- Systemanalyse
- Knelpunten en kennishiaten

December

## Bedrijfsbezoeken thema

- Goede praktijken selecteren
- Voorbeelden bezoeken

Januari 2024

## Bevindingen publiceren thema

- Filmpje(s)
- Magazine
- ...

Januari 2024

## Beleidsnota publiceren thema

Maart 2024

# Jaarthema



# Systemoefening

## *noodzaak ketensamenwerking*



Samen investeringen aangaan op vlak van verwerking, logistiek, productie, ...



Efficiëntie en logistiek verbeteren in samenwerking met verwerkers en afnemers.



Diversiteit aan competenties kunnen gespreid worden over meerdere personen of bedrijven.



Via samenwerking kunnen afspraken gemaakt worden om een **diversiteit te kunnen aanbieden in producten**. Korte ketenbedrijven kunnen flexibeler omgaan met diverse teeltpraktijken..



In korte ketens is er het potentieel om tot een **eerlijkere prijs** te komen



# Systemoefening

## *uitdagingen ketensamenwerking*

Tijdsgebrek bij de consument

Tijdsgebrek bij de producent

De prijs voor voeding

Cultuur van individualisme

Bewustzijn over de voordelen van samenwerking

Diversiteit aan verwerkings- en teeltpraktijken in de korte keten



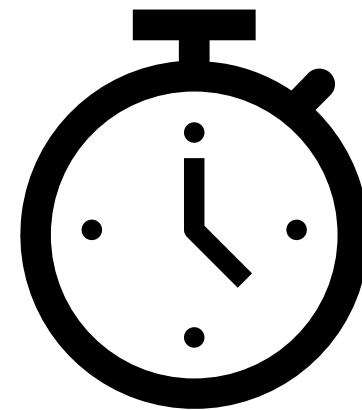


# Tijdsgebrek bij de consument

Tijdens de coronacrisis nam het marktaandeel van de korte keten toe.

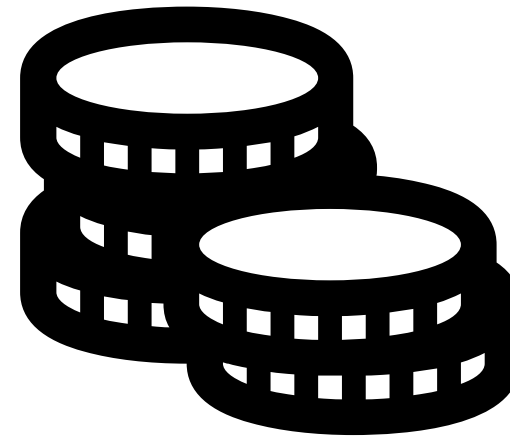
Verklaring kan gevonden worden bij het feit dat mensen op een kleinschalige manier sociaal contact zochten en meer beschikbare vrije tijd hadden waardoor:

- ▶ Men zijn omgeving leerde kennen, en dus ook lokale producenten.
- ▶ Men meer ging koken en minder beroep gedaan wordt op bewerkte voeding.
- ▶ Er meer tijd ter beschikking was om verschillende verkooppunten aan te doen.



# De prijsvorming voor voeding

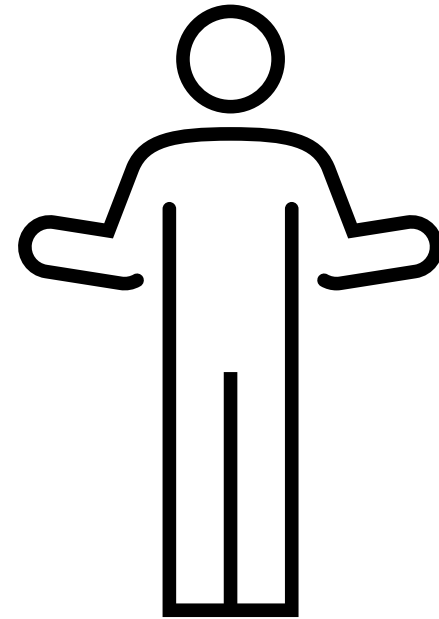
- ▶ Consumenten kopen prijsgericht.
- ▶ Er ontstaat een angst bij consumenten dat prijzen zullen blijven stijgen (sterke inflatie, crisis,...)
- ▶ De perceptie leeft dat korte keten producten duurder zijn.
  
- ▶ Druk op het inkomen van de landbouwers
- ▶ Korte ketenorganisaties zijn in feite prijszetter, maar door de druk op de prijzen worden korte keten bedrijven ook enigszins onder druk gezet om een lagere prijs door te rekenen.
  
- ▶ Liberalisering van prijsbeleid Europa.
- ▶ Kleinschalige bedrijven voelen zich benadeeld door de prijsondersteunende wetgeving
- ▶ Hoge grondprijzen door een grote vraag naar open ruimte in het verstedelijkte Vlaanderen.





# Cultuur van individualisme

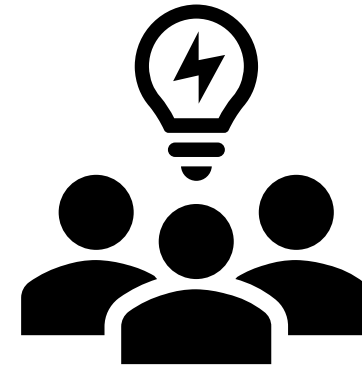
- ▶ Concurrentiedenken/weinig coöperatieve geesten.
- ▶ Er is weinig overheidssteun die samenwerking stimuleert.
- ▶ Te weinig facilitatoren die een langdurige samenwerking of een netwerk tussen kleinschalige ketenspelers kunnen bewerkstelligen.



# Bewustzijn over de voordelen van samenwerking

## Consument – retail

- ▶ Geen duidelijk duurzaamheidslabel of duurzaamheidsverhaal, hoewel bio duidelijk het sterkste label is.
- ▶ Bij logistiek, lange ketens verdwijnt de associatie met een bepaalde landbouwer.
- ▶ Landbouw is geen vorm van beleving of vrije tijdsbesteding voor burgers.
- ▶ De problematiek van negatieve externaliteiten is complex en men komt er zelden rechtstreeks mee in contact
- ▶ Onduidelijkheid over (gezondheids)voordelen.
- ▶ Het is moeilijk om een holistisch verhaal te vertellen. Bij een duidelijke zondebok, zoals verpakkingen en vlees, is bewustwording gemakkelijker te creëren.

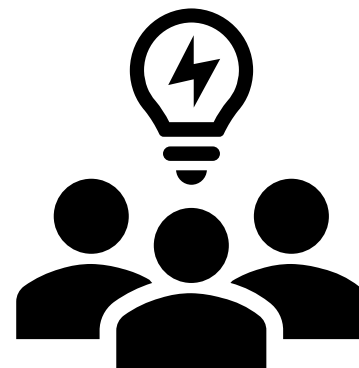




# Bewustzijn over de voordelen van samenwerking

## Landbouwers

- ▶ Problematiek komt te weinig of niet aan bod in landbouwonderwijs.
- ▶ Elke landbouwer kan duurzaamheid claimen.
- ▶ Onvoldoende uitwisseling tussen landbouwers onderling en met hun afnemers over landbouwpraktijken. Focus ligt vaak op het product en niet op het proces om dat product te maken.



# Diversiteit aan verwerkings- en teeltpraktijken in de korte keten

- ▶ Alle praktijken worden op hun specifieke manier gecontroleerd door de overheid en dat zorgt voor een grote administratieve complexiteit. Hierdoor creëert men specialisatie en beperkte diversiteit in praktijken.
- ▶ Politiek wordt innovatie te vaak gelijkgesteld aan technologische innovatie voor verandering.
- ▶ Korte keten bedrijven nemen alle taken voor zich, van productie, marketing, logistiek, verkoop. Dat vraagt voor diverse competenties bij de landbouwer.
- ▶ Daarnaast zorgt de administratieve complexiteit ervoor dat de werkdruk zéér hoog is.





## Wat zijn de oplossingen?

Bedrijfsinnovaties bij landbouwers

Innovaties in de keten

Beleidsinnovaties



# Bedrijfsinnovaties landbouwers

- ▶ **Innovatieve verdienmodellen** zoals korte ketenverkoop, een lokaal netwerk van korte ketens of vrijwilligers gebruiken
- ▶ **Innovatieve transparantie** over de voordelen
- ▶ **Innovatieve logistiek** zoals
  - (Digitale) platformen die het aanbod van verschillende boeren bundelt en aanbied aan de consument.
  - Horeca, grootkeukens, cateraars of bedrijfskeukens die rechtstreeks bij de lokale boeren en producenten willen aankopen.



# Bedrijfsinnovaties ketenspelers

## Innovatieve prijsmodellen

- Vergoeden van ES-diensten aan landbouwers.
- Een coöperatie die prijs bepaalt op basis van het solidariteitsprincipe.
- Risicospreiding over verschillende actoren in de keten

## Innovatieve transparantie

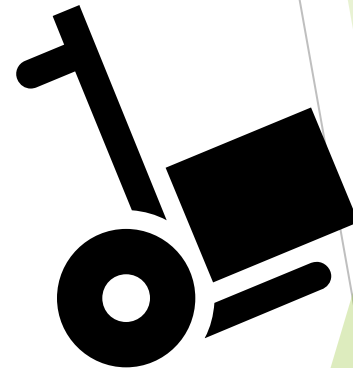
- TV (kookprogramma's), Radio, Kookboeken, bedrijven (via hun lunch), scholen (via hun lunch)...
- Transparant en bevattelijk ketens weergeven in winkels en op producten.

## Innovatieve logistiek

- (Digitale) platformen die het aanbod van verschillende boeren bundelt en aanbied aan de consument.
- Verwerker die zelf het initiatief neemt om boeren-netwerken en ketensamenwerking op te zetten.

## Innovatie kennisuitwisseling

- Denkpatronen doorbreken met adviesdiensten, onderwijsinstellingen en kennisinstellingen
- Collegiale toets
- Rolmodellen of lighthouses identificeren





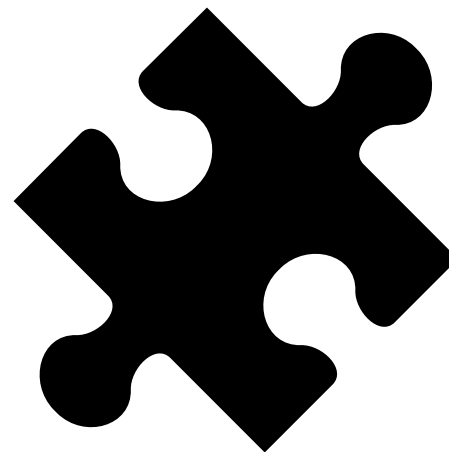
# Beleidsinnovaties

## Ondersteunen logistiek

- Lokale voedselstrategieën die ketensamenwerking faciliteren.
- Organiseren van logistieke samenwerkingsverbanden.
- Financieren van logistieke samenwerkingsverbanden.
- Communiceren over logistieke samenwerkingsverbanden.
- Vereenvoudigde regels voor KK, omdat een fout er veel sneller te traceren is.

## Ondersteunen markttransparantie

- Wetenschappelijk onderbouwde, uniforme en heldere scoring agro-ecologie
- Mogelijke scoringtools bundelen en toegankelijk maken.
- Communiceren over de voordelen van een specifiek productkenmerk aan consumenten (bv. lokaal, biologisch, eerlijk, duurzaam,...)



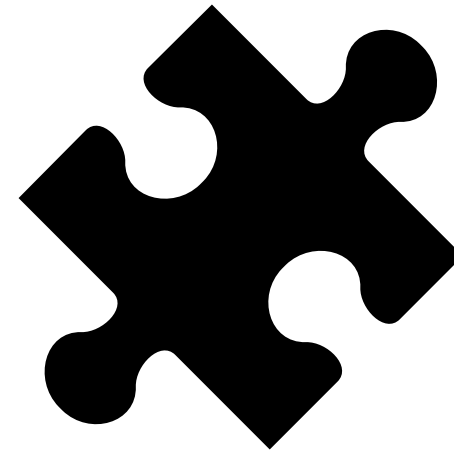
# Beleidsinnovaties

## Ondersteunen verdienmodel ketensamenwerking

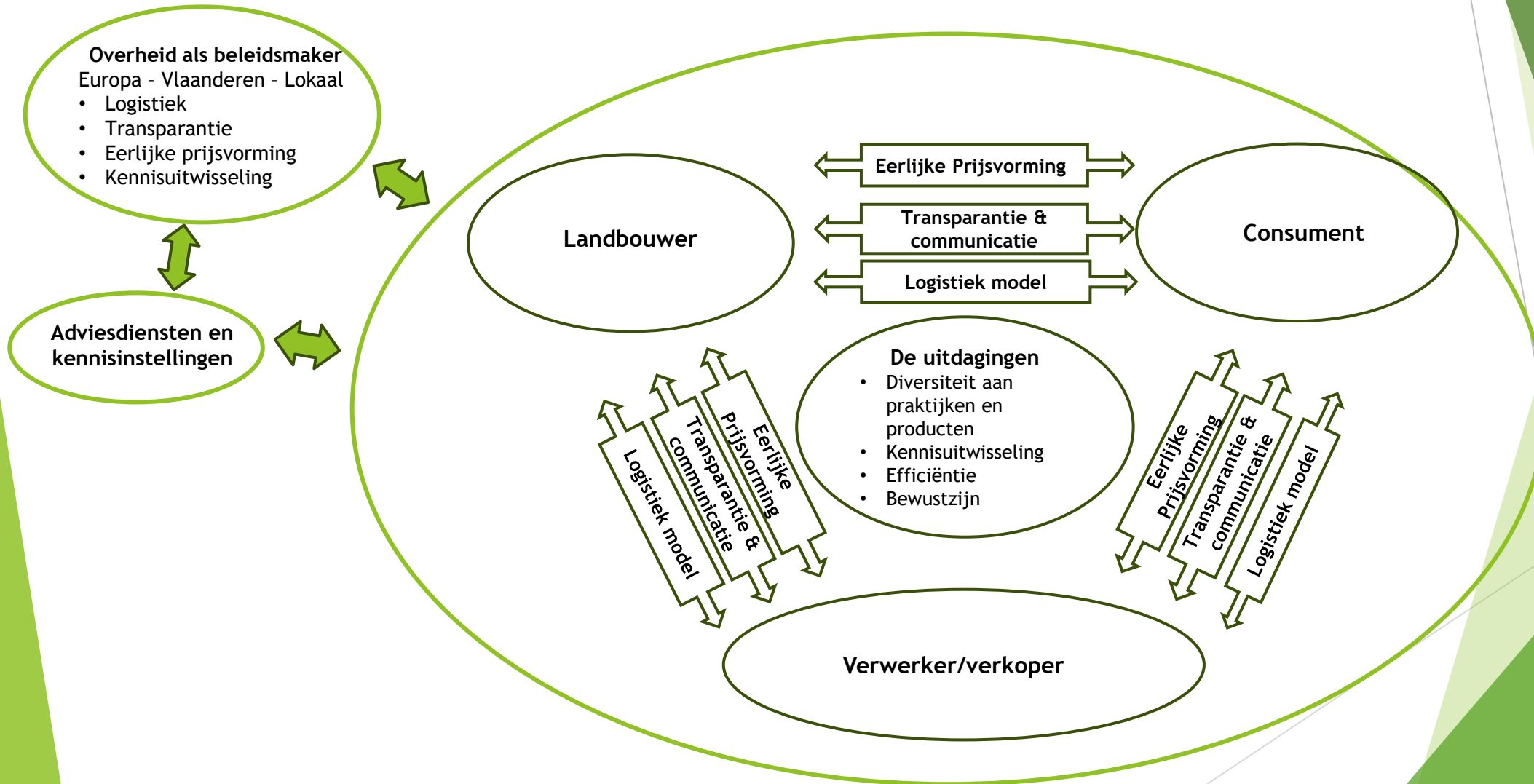
- Publieke aankopen van voeding aan een eerlijke prijs.
- Publieke gronden inzetten voor agro-ecologische landbouw met eerlijke prijzen.
- Financiering van overheidsmiddelen loskoppelen van bedrijfsgrootte.

## Organisatie kennisuitwisseling

- Financieren van initiatieven die als rolmodel moeten functioneren.
- Kenniscentra uitbouwen die nieuwe projectkennis archiveren en communiceren
- Denkpatronen doorbreken via adviesdiensten en kennisinstellingen door problematiek te schetsen aan leerlingen in regulier onderwijs.



# Samenvatting systeemoefening





# Bezoeken aan keteninitiatieven

- ▶ December 2023
- ▶ Veel opties
  - Manger demain
  - Halls Relais Agricoles
  - BoerenBruxselPaysans
  - Good Food Strategy
  - Paysans artisans
  - The Barn
  - Coop Alimentaire
  - De Foodhub
  - Vanier
  - De Vroente
  - Mmm...eetjesland





# Communicatie over jaarthema

- ▶ Aanschrijven geïnteresseerden beleid rond ketensamenwerking
  - ▶ In hoeverre zijn de innovaties uit de systeemoefening nieuw?
  - ▶ Aanvullen van lijst met innovaties
  - ▶ Formuleren van een beleidsnota over ketensamenwerking na de bedrijfsbezoeken
- ▶ Dossier over ketensamenwerking
  - ▶ Werkgroep maakt aanzet
  - ▶ Eventueel met fiches en filmpjes, afhankelijk van budget
  - ▶ Eveneens finale uitwerking pas na de bedrijfsbezoeken



## Voedseldeal

### Werkpakket 1: afbakening en inventarisatie

- ▶ Verspreiden bevraging hindernissen en hefboven agro-ecologie
- ▶ 2 oktober 2023: workshop introductie agro-ecologie
  - ▶ Doelstelling: begrip agro-ecologie helder maken, opportuniteiten en uitdagingen meegeven
  - ▶ Doelgroep: deelnemers voedseldeal + ondernemingen die met agro-ecologie aan de slag willen gaan
  - ▶ Workshops over de manier waarop elke organisatie met agro-ecologie aan de slag kan gaan (moderatie Joost Dessen)

### Werkpakket 2: vorming

- ▶ 9 november 2023: kennismaking tussen vormingsinitiatieven agro-ecologie





## Voedseldeal

### Werkpakket 4: onderzoek

- ▶ 7 september 2023: bijeenkomst te voorbereiding van partnership agroecology
  - ▶ Prioritaire onderzoeksnoden voor partnership agroecology bepalen
  - ▶ VLAIO + CCBT + LLAEBIO + Dep LV
- ▶ Planning najaar 2023
  - ▶ Opmaak document met prioritaire Vlaamse onderzoeksnoden
  - ▶ Aankondiging call EU partnership agro-ecologie



# Nieuwe webpagina's

## Wat is agro-ecologie? ↑



Wat is Agro-ecologie? En wat is het verschil met biologische landbouw? Het LLAEBIO netwerk maakte een presentatie die deze vragen beantwoordt en die door iedereen mag gebruikt worden. Je vindt hieronder ook lesmateriaal om agro-ecologie te verduidelijken aan leerlingen en enkele inspirerende presentaties over het concept agro-ecologie uit lessenreeksen van de bio-ingenieurs van de Universiteit Gent en boek dat de noodzaak tot een agro-ecologische landbouw wetenschappelijk onderbouwd.

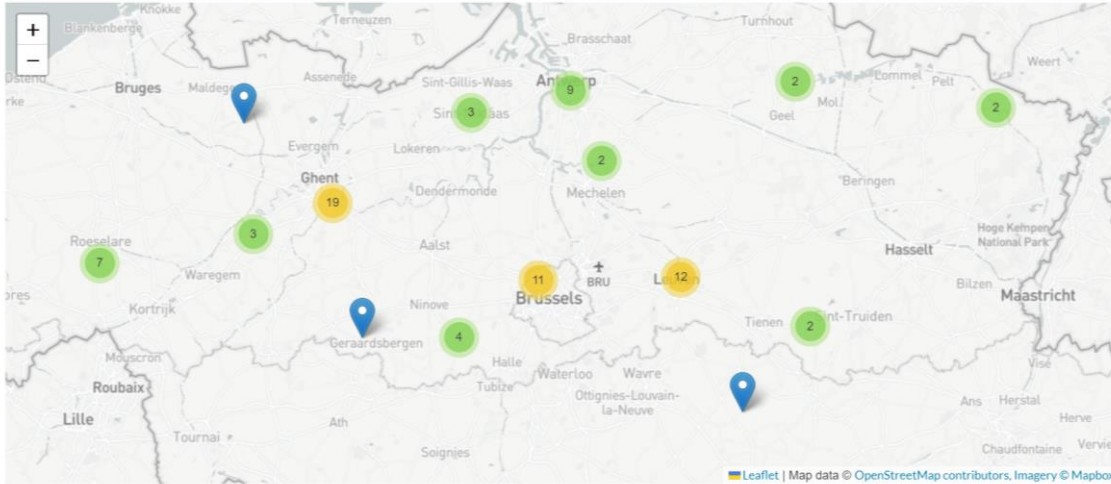
**Algemene presentatie agro-ecologie**  
**13 agro-ecologische principes**  
**Stellingendebat agro-ecologie**

**Agro-ecologie vergeleken met andere duurzaamheidsconcepten**  
**Inleiding in de agro-ecologie – Eline D'haene**



# Nieuwe webpagina's

## Netwerk



### Living Lab Agro-ecologie en Biologische landbouw

[detailvenster sluiten](#)



#### Dylan Feyaerts

<https://www.llaebio.be>

[dylan.feyaerts@ilvo.vlaanderen.be](mailto:dylan.feyaerts@ilvo.vlaanderen.be)

+32 9 272 2395

Burg. van Gansberghelaan 115, Merelbeke

<b>Sector(en)</b>	Sectoroverschrijdend
<b>Rol(len)</b>	kennisfacilitator
<b>Thema(ta)</b>	Communicatie en netwerken
<b>Expertise(s)</b>	verbinden van personen, verbinden van organisaties, kennis delen, systeemdenken, studiedagen
<b>Lesonderwerpen</b>	Agro-ecologie in zijn geheel



# Nieuwe webpagina's



## Projectoproepen agro-ecologie en biologische landbouw Juli 2023

NIEUW



DEPARTEMENT  
LANDBOUW  
& VISSERIJ

**Oproep demonstratieprojecten 'een  
klimaatrobuuste land- en tuinbouw'. Deadline  
15 september**

Demonstratieprojecten maken land- en tuinbouwers bewust van nieuwe mogelijkheden op het vlak van duurzame praktijken en technieken. Door middel van demonstraties worden land- en tuinbouwers aangespoord om deze praktijken en technieken toe te passen op hun bedrijf. Daarom wordt veel belang gehecht aan demonstratie van de toepassing van de nieuwe inzichten bij de landbouwers en de tuinders zelf. Het werken met voorbeeldbedrijven of met groepen die samenkomen op praktijkbedrijven kan een belangrijke hefboom betekenen in de projecten.

Het thema van de oproep is 'een klimaatrobuuste land- en tuinbouw'.





# Brokerage event

## Onderzoeksprogramma's

- ▶ Onderzoeksprogramma's departement Landbouw en Visserij - Els Lapage
- ▶ Voedseldeal agro-ecologie - Mart Vanhee
- ▶ VLAIO onderzoeksprogramma's binnen Partnerschap Agro-ecologie - Jef Willems
- ▶ Horizon onderzoeksprogramma's en hoe kan NCP Flanders ondersteunen? - Ria De Breucker

## Workshops over ideeën onderzoeksprojecten

- ▶ Bodem
- ▶ Samenwerken in onderzoek
- ▶ Dier
- ▶ Oliepompoen
- ▶ Samenwerking in de keten



# Proefplatform agro-ecologie Hansbeke



## Download documenten

- [Poster proefplatform hansbeke EDR](#)
- [Strokenteelt](#)
- [Graanboeren met natuur](#)
- [Graanboeren met natuur](#)
- [Kruidenrijk grasland](#)
- [Gewasrotatie](#)
- [Doorzaai in gekalmeerde klaver](#)
- [Boerderijcomposter](#)
- [Karakteristieken compost](#)
- [Combinatie grassen en klavers](#)
- [Beworteling en bodemstructuur](#)
- [ILVO poster NL AGROMIX Hansbeke](#)

ALGEMEEN 02/08/2023

**ILVO blogt van op het proefplatform Agro-Ecologie Hansbeke: Compostthee als bladtoepassing in wintergraan**



Het toepassen van compostthee kan zowel op bodem als plant een gunstig effect hebben. In de bodem kan het leiden tot een activatie van

NIEUWS 17/05/2023

**ILVO BLOGT van op het proefplatform Agro-Ecologie Hansbeke: Agro-ecologisch versus gangbaar graan**



Sinds 2022 werken het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek (INBO) en het Instituut voor Landbouw, Visserij en Voedingsonderzoek

ILVO BLOGT 15/03/2023

**ILVO BLOGT van op het proefplatform Agro-Ecologie Hansbeke: agro-ecologische baktarwe telen**



Op 17 oktober 2021 werd voor het derde jaar op rij graan ingezaaid op perceel 24. Dit was een maand later dan voorzien doordat we moeite

**LIVING  
LAB**

AGRO-ECOLOGIE  
& BIOLOGISCHE  
LANDBOUW

# Vragen tot samenwerking

- ▶ Onderwerpen voor thesissen over agro-ecologie - [lies.kestelyn@vives.be](mailto:lies.kestelyn@vives.be)
- ▶ Thematische oproep FWO - [tomaso.ferrando@uantwerpen.be](mailto:tomaso.ferrando@uantwerpen.be)

## Thema's

1. Voedselsystemen binnen ecologische grenzen: duurzame landbouwpraktijken en teelten en dierenwelzijn
2. Gezonde en duurzame voeding voor iedereen
3. Veerkrachtige voedseleconomie

## Financiering

- Maximaal €425.000/jaar (exclusief 17% overhead) per projectjaar en per deelnemende rechtspersoon met een aandeel van minimaal 15% van de totale projectbegroting
- richtlijn grootteorde projectbegroting: € 1,7 M (excl. 17% overhead)
- Subsidiepercentage van de aanvaardbare kosten: 100%

## Deadlines

- Pre-registratie 6 november
- Indienen 20 november



**Nog vragen?**

